

فرهنگ عمومی
از دیدگاه
مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

وجدان کاری
یعنی افرادی جامعه، خود را در قبال آن کاری که پذیرفته اند متعهد بدانند و نوعی احساس وجدان نسبت به آن داشته باشند و سر هم بندی و رفع تکلیف نکنند و آن کار را به صورت کامل انجام دهند اینها از جمله خلیات یک ملت است که تاثیرش در زندگی و سر نوشت آنها خیلی زیاد است.

احترام به بزرگترها
فرض کنید احترام به پدر و مادر یکی از حکمتهاست، نمی شود برای احترام به پدر و مادر از لحاظ منافع و برکاتی که احترام به پدر و مادر دارد، برایش آخر پیدا کرد، هر چه آدم تعمق می کند در این مسئله می بیند این مسئله هنوز عمیق تر است حکمت این است

دوری از عافیت طلبی
باید واقعا حاضر باشند برای ملت و کشورشان وارد میدان شوند و خطر پذیری کنند یعنی حس منفعت جویی گروهی و جمعی یک ملت باید بیش از حس منفعت طلبی فردی آنان باشد.

مصداق فرهنگ عمومی

۱۴ آبان ماه روز فرهنگ عمومی گرامی باد

اهمیت فرهنگ عمومی و مؤلفه های اصلاح آن با توجه به بیانات رهبر معظم انقلاب

فرهنگ مایه ای اصلی هویت ملت هاست. فرهنگ یک ملت است که می تواند آن ملت را پیشرفته، عزیز، توانا، عالم، فناور، نوآور و دارای آبروی جهانی کند. اگر فرهنگ در کشوری دچار انحطاط شد و یک کشور هویت فرهنگی خودش را از دست داد، حتی پیشرفت هایی که دیگران به آن کشور تزریق کنند، نخواهد توانست آن کشور را از جایگاه شایسته ای در مجموعه بشریت برخوردار کند و منافع آن ملت را حفظ کند. (مقام معظم رهبری)

در جهان امروز، اهمیت شناخت و بررسی فرهنگ عمومی به عنوان مهم ترین دلمشغولی و نگرانی مردم، مسئولان و صاحب نظران بیش از پیش احساس می شود. اینکه اختلال فرهنگی چیست و در کدام یک از بخش های ما این فضا قابل طرح و تصمیم گیری است؟ چه نهادی می تواند نسبت به مسائل فرهنگی تصمیم گیری کند؟ وضعیت ما در قبال تهاجم فرهنگی چگونه باید باشد؟ و مولفه های فرهنگ عمومی در جامعه اسلامی ایران چیست؟ اهمیت فرهنگ عمومی و مؤلفه های اصلاح آن

در تقویم جمهوری اسلامی ایران، ۱۴ آبان ماه به عنوان روز فرهنگ عمومی نامگذاری شده است. در تعریف فرهنگ عمومی گفته اند:

«فرهنگ عمومی عبارت است از مجموعه منسجم و نظام یافته ای از اهداف، ارزشها، عقاید، باورها، رسوم و هنجارهای مردم متعلق به یک جامعه بزرگ، قوم یا ملت». بنابراین فرهنگ عمومی، شامل تمامی فعالیتهای مبتنی بر اندیشه و عادت است که در جهت برآوردن نیازهای بشری بسته به انواع جوامع از نظر تاریخی، سیاسی، اقتصادی، مذهبی، رفتارهای عمومی مردم را شکل می دهد. همه انسانهایی که از گذشته های دور تا کنون در اقصی نقاط دنیا زندگی کرده اند؛ دارای فرهنگ بوده اند. پس فرهنگ یک پدیده عام است و هیچ گروه یا فردی در جامعه انسانی نمی توان یافت که فرهنگ نداشته باشد.

از آنجا که «فرهنگ» و به طور خاص «فرهنگ عمومی» از جمله کلیدواژه هایی است که در بیانات مقام معظم رهبری به طور متناوب مورد استفاده قرار گرفته، و از طرفی ایشان به عنوان سکاندار انقلاب و پیشنهاد دهنده تشکیل شورای فرهنگ عمومی بوده اند؛ جا دارد به شناخت ویژگی های فرهنگ عمومی و مدیریت راهبردی چالش های این حوزه در بیان مقام معظم رهبری بپردازیم.

معمولاً در قبال مسائل فرهنگی، دو تفکر افراطی وجود دارد؛ عده ای فرهنگ را مقوله ای رها و غیرقابل مدیریت می دانند و معتقدند که باید فرهنگ عمومی را به حال خود رها کرد و در مقابل عده ای دیگری معتقدند که باید با سخت گیری شدید و کنترل همه مسائل، قالب های خاصی را در فرهنگ عمومی و حتی مسائل و اخلاق شخصی، به جامعه تحمیل کرد؛ اما هر دوی این برخوردها افراطی و مضر است و به مقوله فرهنگ باید با نگاه معقول اسلامی نگریست. [۱] بنابراین مکانیزم های مدیریت فرهنگی می بایست بر مبنای شعارهای انقلاب و مبانی اسلام عمل کنند. یعنی مبانی اسلام و استقلال کشور در این مدیریت محفوظ بماند. با در نظر داشتن این مهم به برخی از نهادها و مکانیزم های مدیریت فرهنگی که توسط مقام معظم رهبری مورد تأکید قرار گرفته اند اشاره می شود.

۱. شورای عالی انقلاب فرهنگی:

مقام معظم رهبری نقش شورای عالی انقلاب فرهنگی در مدیریت فرهنگی را بسیار پررنگ ترسیم می کنند و به طور خاص «مهندسی فرهنگی کشور» را بر عهده این نهاد قرار می دهند. البته ایشان استقلال بخش های مختلف دولتی و غیردولتی در انجام کارهای فرهنگی را پذیرفته و در خصوص ارتباط سایر ارگان ها و شورای عالی انقلاب فرهنگی خاطرنشان می کنند: «نه این که بخواهیم بگوییم هر کاری در زمینه های فرهنگ عمومی بخواهد انجام گیرد، باید بیاید از این جا رخصت بطلبد؛ نه. الان روحانیت معظم و دستگاه های تبلیغاتی کشور که دولتی هم نیستند و مردمی اند، کارهای فراوانی در این زمینه می کنند؛ احتیاج هم ندارند که از جایی استیذان کنند که این حرف را بزنیم، یا نزنیم. اما اگر حقیقتاً یک دستگاه متفکر و جامع همه خصوصیات و بیننده همه کمبودها و نیازها وجود داشته باشد که بتواند خلأها را بفهمد، ... خیلی به سود کشور خواهد بود.» (بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی - ۱۳۷۶/۱۱/۰۴)

۲. سازمان صدا و سیما:

معظم له برخی از دستگاه ها را به عنوان خطوط مقدم اجرایی شورای عالی انقلاب فرهنگی معرفی می کنند، از جمله سازمان صدا و سیما است. اهمیت رسانه ملی در تأثیرگذاری بر فرهنگ عمومی مستلزم داشتن ویژگی هایی است: «امین نظام باشد، مورد اعتماد مردم باشد، برخوردار از مزیت های رقابتی باشد.» (بیانات در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما ۱۳۸۳/۰۹/۱۱) با در نظر گرفتن ویژگی آخر جهت گیری اساسی صدا و سیما باید درست نقطه مقابل همان جهت گیری باشد که رسانه های معاند دارند. رهبر فرزانه انقلاب در این باره می گویند: «آنها می خواهند فرهنگ ملت را از گرایش به ایمان، ارزش ها و گرایش به اصول اسلامی و استقلال هویت ملی برگردانند. شما باید درست نقطه مقابل این کار را مورد اهتمام خودتان قرار دهید. آنها می خواهند وحدت ملی را از بین ببرند؛ آنها می خواهند اتکا به نفس جوانان را از بین ببرند؛ آنها می خواهند افق مقابل چشم نسل جوان ما را تیره و مبهم و وهم آلود جلوه بدهند؛... آنها همچنین جوانان را یک طور، آحاد مردم را یک طور، مدیران را یک طور، سیاست مداران را یک طور و مبتکران و فعالان علمی را یک طور در تیررس رسانه های معارض خود با جمهوری اسلامی قرار می دهند. شما باید درست نقطه مقابل آنها حرکت کنید.» (بیانات پس از بازدید از سازمان صدا و سیما - ۱۳۸۳/۰۲/۲۸)

۳. آموزش و پرورش و دانشگاه:

تربیت نیروی انسانی کارآمد و متعهد به آرمان های انقلاب از وظایف نظام آموزشی کشور محسوب می شود. مقام معظم رهبری در این رابطه می گویند: «تولید نیروی انسانی کارآمد برای اداره انقلاب، از دبستان ها و حتی تا حدودی ماقبل دبستان ها شروع میشود و به دانشگاه ها و مراکز تحقیق و مراکز عالی میرسد. شما آقایان، تأمین و اداره و به سازی این قضیه را متکفل هستید.» «مسأله ای دیگر به دانشگاه ها برمی گردد. البته مدارس هم هستند؛ اما بخصوص دانشگاه ها مهم ترند. باید به ذهنیت دانشجویان و جوانان و اعتقادات و روحیه اسلامی و انقلابی آنها، خیلی توجه بشود. حقیقتاً جوانان موتور و راه اندازنده حرکت های بزرگ - هم مثبت و هم منفی - در جامعه هستند. اگر ما بتوانیم این مجموعه جوان با فرهنگ را که در نقطه ای به نام دانشگاه جمع شده اند، به سمت روحیه انقلابی و اسلامی جهت بدهیم، به نظرم می رسد که کشور و انقلاب، بزرگ ترین سود را از این بابت خواهد برد.» (بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی - ۱۳۶۸/۰۹/۲۱)

۴. سازمان تبلیغات اسلامی و سایر ارگان های مرتبط

«علما و امامان جمعه و خطیبان و مبلغان و جامعه روحانیان محترم و معظم نیز - در هر بخشی که هستند - باید برای ترویج فرهنگ صحیح اسلامی تلاش کنند: عده ای تحلیل کنند، عده ای آیات الهی را بخوانند و عده ای کلمات معصومین را بیان کنند. جهت گیری عمده مطبوعات، باید اصلاح فرهنگ عمومی باشد. سازمان هایی که مخصوص کار تبلیغی هستند باید در این جهت بکوشند...» (بیانات در دیدار اعضای شوراهای فرهنگ عمومی استان‌ها - ۱۳۷۴/۰۴/۱۹)

در این بین رهبر معظم انقلاب هوشیارانه متذکر شده اند که تمامی مسئولین، فرهنگ سازی را ابتدا از خود شروع کنند چرا که رفتار و کردار آنها توسط مردم رصد می شود: «یکی از خصوصیات رفتار مسئولان این است که در جامعه فرهنگ سازی می کند؛ یعنی ما چه جووری مشی کنیم، چه جووری حرف بزنیم، چه جووری زندگی کنیم، با چه کسی معاشرت کنیم، با چه کسی قطع [رابطه] کنیم. این در جامعه فرهنگ سازی می کند. بنابراین شما کاری که دارید انجام می دهید، خدمتی که دارید می کنید - در هر بخشی که هست - اگر همچنان که مورد انتظار است و بحمدالله تا حدود زیادی هم در بسیاری از بخش ها بحمدالله تأمین شده است، وقتی با اخلاص همراه باشد، با کار فراوان همراه باشد، با دلسوزی همراه باشد، علاوه بر اثری که خود این کار در واقعیت بیرونی می گذارد، یک اثر بلندمدت هم می گذارد و آن عبارت است از همین فرهنگ سازی. مردم به ما نگاه می کنند، به شما نگاه می کنند؛ رفتارهای ما، منش های ما سازنده فرهنگ عمومی مردم است.» (بیانات در دیدار رئیس جمهور و اعضای هیأت دولت - ۱۳۹۴/۰۶/۰۴)

ویژگی های فرهنگ عمومی در جامعه اسلامی

اهمیت فرهنگ عمومی و مؤلفه های اصلاح آن

رهبر انقلاب در دیدار با اعضای شوراهای فرهنگ عمومی استان‌ها که در دهه هفتاد ایراد شده است، به طور خاص به برخی از ویژگی های فرهنگ عمومی مورد اشاره قرار دادند:

۱. وجدان کاری: یعنی افراد جامعه خود را در قبال آن کاری که پذیرفته اند متعهد بدانند و نوعی احساس وجدان نسبت به آن داشته باشند و سرهم بندی و رفع تکلیف نکنند و آن کار را به صورت کامل انجام دهند اینها از جمله خلیات یک ملت است که تأثیرش در زندگی و سرنوشت آنها خیلی زیاد است.

۲. صبور بودن: در باب صبر شنیده اید معروف است، روایات متعددی دارد که صبر در سه عرصه است: صبر بر طاعت، صبر از معصیت، صبر در مصیبت. این روایات فراوانی دارد و شنیده اید.

۳. وقت شناسی: مثلاً وقتی ساعت هشت با کسی قرار گذاشتیم، اینکه هشت و ده دقیقه یا هشت و نیم و یا پیش از ظهر برویم، با اینکه سر ساعت هشت آنجا حاضر شویم، یکی و تأثیرش یکسان است؟

۴. دوری از عافیت طلبی: باید واقعاً حاضر باشند برای ملت و کشورشان وارد میدان شوند و خطرپذیری کنند. یعنی حس منفعت جوویی گروهی و جمعی یک ملت، باید بیش از حس منفعت طلبی فردی آنان باشد.

۵. مهمان نوازی و احترام به بزرگ تر و پدر و مادر: فرض کنید احترام به پدر و مادر یکی از حکمت هاست. نمی شود برای احترام به پدر و مادر، از لحاظ منافع و برکاتی که احترام به پدر و مادر دارد، برایش آخر پیدا کرد. هرچه آدم تعمق می کند در این مسئله، می بیند این مسئله هنوز عمیق تر است؛ حکمت این است. (بیانات در دیدار اعضای شوراهای فرهنگ عمومی استان‌ها - ۱۳۷۴/۰۴/۱۹)

مقام معظم رهبری در دیدارهای دیگر خود خواستار رعایت اخلاق در رفتار همانند، اعتماد به نفس ملی، شجاعت شخصی، شجاعت ملی، قناعت، زیبایی طلبی ظاهری و باطنی، نفی مصرف زدگی، وحدت و هماهنگی آحاد ملت شدند.

مواجهه هوشمندانه با تهاجم فرهنگی

برخی با توجه افراطی بر مقوله تهاجم فرهنگی هرگونه رابطه فرهنگی با ملت ها و دولت های دیگر را نفی می کنند. بنابراین در ابتدا لازم است وجه تمایز تهاجم فرهنگی و تبادل فرهنگی مشخص گردد. مقام معظم رهبری در این زمینه عنوان داشتند: «تهاجم فرهنگی غیر از تبادل فرهنگی است؛ غیر از گرفتن برجستگی ها و زبده‌گزینی از فرهنگ های دیگر است؛ این، چیزی است مباح، بلکه واجب. اسلام به ما دستور می دهد، عقل هم به طور مستقل از ما می خواهد که هر چیز خوب، زیبا و با ارزشی را که در هر کجا می بینیم، آن را فرا بگیریم و از آن استفاده کنیم. این جملات معروف متداول در زبانهای مردم ما که «اطلبوا العلم ولو بالصین» یا

«انظر الی ما قال و لا تنظر الی من قال»؛ نگاه نکن حرف خوب، سخن حکمت آمیز، دانش و معرفت را چه کسی دارد می گوید، اگر سخن خوب است، آن را فرابگیر، این گرفتن، گرفتن فرهنگی است و اخذ فرهنگی، تبادل فرهنگی و زبده‌گزینی فرهنگی، یک چیز لازم است و این، غیر از تهاجم فرهنگی است...» (بیانات پس از بازدید از سازمان صدا و سیما - ۱۳۸۳/۰۲/۲۸)

بنابراین با تفکیک این دو موضوع و شناخت تهاجم فرهنگی، نباید نسبت به این مسئله مهم غفلت کرد. چرا که پیش بردن اهداف انقلاب بدون توجه به این تهدید و ساده گذشتن از کنار آن هرگز محقق نخواهد شد. حال اینکه چه اقداماتی باید در حوزه فرهنگی در مقابل تهاجم صورت بگیرد، رهبر انقلاب «رصد و شناخت دقیق پدیده‌های نوظهور تهاجم فرهنگی» را قبل از ورود به ایران ضروری دانستند و خاطر نشان کردند: دیر فهمیدن و دیر جنبیدن مشکل آفرین است. بنابراین باید بموقع و حکیمانه برخورد کرد. ایشان همچنین به تبیین برخورد حکیمانه پرداخته و می گویند: «گاه باید از نفوذ پدیده‌ها کاملاً جلوگیری کرد، اما برخی پدیده‌ها را می‌توان پذیرفت و یا اصلاح کرد.» حضرت آیت‌الله خامنه‌ای همچنین در بحث تهاجم فرهنگی، انفعال و موضع دفاعی صرف در مقابل فرهنگ مهاجم را بدترین و خسارت‌بارترین نوع برخورد می‌دانند و خاطر نشان کردند. «مواضع تهاجمی نیز در برخی موارد لازم است، اما به هر حال در هر شرایط باید حکیمانه و با فکر عمل کرد.» (دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی با رهبر انقلاب - ۱۳۹۲/۰۹/۱۹)

نتیجه گیری

فرهنگ عمومی یکی از بخش‌های فرهنگی مهمی است که همواره دغدغه رهبر معظم انقلاب است و اگر این بخش اصلاح گردد، بسیاری از رفتارهای مردم و نخبگان در حوزه‌های مختلف اصلاح می‌شود، چرا که اساس همه رفتارها در فرهنگ عمومی است. اصلاح این بخش هم نیازمند توجه همه جانبه و بحث و بررسی درباره مؤلفه‌های آن است. از مجموع بیانات رهبر انقلاب، تأکید بر اصلاح رفتار فردی از همه مهم‌تر است و برای از بین بردن ویژگی‌های منفی فرهنگ عمومی، هر فرد لازم است به خود روی آورد.

منبع: سایت بصیرت